

Р. Д. Стаканов,

к. е. н., асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

К. В. Ніколаєнко,

студентка 4 курсу відділення міжнародних економічних відносин, Інститут
міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ НІМЕЧЧИНИ: ДО- ТА ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

У статті наводиться характеристика інвестиційного клімату ФРН та політики федерального уряду в сфері залучення в країну іноземних вкладень, а також аналізується сучасний стан та тенденції прямих іноземних інвестицій в німецькій економіці.

The article provides the characteristic of Germany investment climate and policies of the federal government in the involvement of foreign investments to the country, and analyzes the current state and trends of foreign direct investment in the German economy.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, Німеччина, злиття і поглинання, ТНК, податкова система.

Key words: foreign direct investment, Germany, mergers and acquisitions, multinational corporations, the tax system.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загальновідомим є той факт, що міжнародна торгівля не є єдиним видом зовнішньоекономічної діяльності. Іншою формою МЄВ є міжнародний рух факторів виробництва. Слід зазначити, що, коли має місце рух капіталу, то обсяг світового виробництва зростає значно швидше, ніж за умов існування тільки міжнародної торгівлі. Власне ж прями іноземні інвестиції володіють мультиплікативним ефектом, позитивно впливають не лише на виробництво, а й на інші сектори економіки. Вони активізують конкуренцію та можуть сприяти розвитку середнього й малого бізнесу. За правильних організації, стимулювання та розміщення прями іноземні інвестиції (ПІІ) можуть прискорити відновлення ключових галузей та регіонів. Вони сприяють загальній соціально-економічній стабільності та зниженню рівня економічної злочинності, а також стабілізують зайнятість і підвищують рівень доходів населення.

Інвестиційний бум в економіці починається саме з надходження іноземного капіталу. Створення передових технологій починається знову ж таки із освоєння технологій, що були впроваджені іноземним капіталом. У цьому контексті є доцільно розглянути та оцінити різні підходи до визначення економічного змісту інвестиційної діяльності, структури інвестицій, інших складових елементів інвестиційної сфери, а також способів державного впливу на її розвиток загалом та у ФРН зокрема.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Надзвичайно висока актуальність проблематики міжнародного руху капіталу у формі ПІІ привертає увагу дослідників протягом уже тривалого часу. Разом з тим, Німеччина як суб'єкт вивозу та сфера вкладення прямих інвестицій розглядалася в багатьох роботах. Перш за все, це відображено у працях Белова В.Б., Гутника В.П., Зарицького Б.Є., Кузнєцова О.В., Панькова В.С., Ходова Л.Г., Шенаєва В.М., а також Віка О., Дея К., Зінна Х.-И., Леманна Х., Мангольда К., Маріна Д. та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Завданням даної статті є проаналізувати сучасний стан та тенденції ПІІ в німецькій економіці.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРА

Рух капіталу у різноманітних формах, поряд із домінуючою в системі світогосподарських зв'язків торгівлею товарами та послугами, в останні десятиліття набуває все більшого значення. Найбільш поширеною формою цього процесу є міжнародні інвестиції. Мета інвестицій — прибуткове вкладення капіталу. Таким чином, можна говорити про те, що накопичення — це результат вигідного розміщення інвестицій. Загалом "інвестиції" можна визначити як сукупність довгострокових вкладень фінансових, трудових і матеріальних ресурсів (як приватних, так і державних) у різноманітні сфери національної

(внутрішні інвестиції) чи зарубіжної (закордонні інвестиції) економіки із метою збільшення накопичень й отримання прибутку. Інвестиції, забезпечуючи динамічний розвиток підприємств, дозволяють вирішити ряд задач, пов'язаних з розширенням власної підприємницької діяльності за рахунок накопичення фінансових і матеріальних ресурсів; придбанням нових підприємств; диверсифікацією виробництва за рахунок освоєння нових областей діяльності [5].

Прямі ж інвестиції є вкладенням капіталу задля отримання довгострокового інтересу та забезпечують його з допомогою права власності чи вирішальних прав в управлінні. Головним чином, прямі іноземні інвестиції є приватним підприємницьким капіталом. Вони істотно впливають як на всю світову економіку, так і на її серцевину — міжнародний бізнес.

В останні роки у світовій економіці простежується стійка тенденція до зростання позичкових інвестицій. Як показує світовий досвід, практично жодна держава у світі при створенні розвинутої ринкової економіки не могла обійтися без зовнішніх позичених фінансових ресурсів.

У сучасному світі експорт позичкового капіталу здійснюється як державною, так і приватною лінією, на дво- та багатосторонній основі, на пільгових та комерційних умовах. За цільовим призначенням це можуть бути офіційна державна допомога розвитку, кредити на здійснення конкретних інвестиційних проектів, технічна допомога, експортні кредити, облігаційні позики тощо.

Більша частина позичкових інвестицій припадає на міжнародні фінансові організації (СБ, МВФ, МФК, МБРР тощо), великі комерційні банки та банківські консорціуми, національні фонди економічної співпраці із закордонними країнами та ін. [6].

Розуміючи, що нерозвиненість інфраструктури гальмує національно-економічний розвиток, уряди багатьох країн зважились на приватизацію та послаблення контролю з боку державних монополій для того, аби залучити більше іноземних інвестицій і технологій і тим самим досягти підвищення ефективності функціонування відповідних галузей.

Характеризуючи, власне, інвестиційний клімат Німеччини, варто зазначити, що до її очевидних переваг як країни призначення ПІІ можна віднести, перш за все, доволі вигідне географічне положення, розвинену інфраструктуру, особливо систему транспорту і телекомунікацій, висококваліфіковану робочу силу. Післявоєнна Німеччина, не маючи багатьох можливостей у природно-ресурсній сфері, досягла економічного успіху завдяки своєчасному використанню та ефективному поєднанню таких факторів, як впровадження досягнень науково-технічного прогресу, висока якість "людського капіталу", доцільна участь у світових господарських зв'язках, розумна внутрішня економічна політика.

На якості інвестиційного клімату сприятливо позначається і та обставина, що державні органи ФРН традиційно проявляють велику активність у сфері розвитку відповідного сегмента міжнародно-правових відносин. Як результат, Німеччина посідає перше місце у світі серед країн, що уклали двосторонні міжнародні угоди про сприяння та захист інвестицій, причому всі вони складаються за єдиною моделлю, тільки з незначними модифікаціями. Із близько 2 600 таких угод, укладених загалом у світі, Німеччина бере участь у 135 [1].

Разом з тим, на кінець ХХ — початок ХХІ століття деякі позитивні параметри інвестиційного потенціалу країни, так би мовити, "зносились", і сьогодні для їх по-

кращення необхідна більш пильна увага як з боку приватних інвесторів, так і з боку держави при їх активній взаємодії та партнерстві у справі вирішення пов'язаних із цим проблем. Уряд реалізує ряд програм, де велика увага приділяється саме "вузьким місцям" у сферах "людського капіталу", освіти та податкової політики, скороченню бюрократії, а також іншим аспектам, що стримують притік ПІІ і несприятливо відбиваються на економічному рості країни і зайнятості її населення. З 2002 року Німеччина проводить планомірну політику утримання капіталу всередині країни. Уряд Г.Шрьодера поклав початок активній боротьбі з відтоком капіталу за кордон, яка на даний момент підтримується канцлером А.Меркель. Перш за все, увага була приділена зниженню корпоративного податку з 39% до 30%, що стало одним з факторів стримування відтоку німецького капіталу за кордон і оживило інвестиції в самій країні. Також була вироблена технологія повернення в Німеччину коштів, згідно якої за умови дотримання підприємцем певного терміну повернення капіталу, що був незаконно прихований від податкових органів за кордоном, проти нього буде відмінено кримінальне переслідування.

У зв'язку з тим, що для Німеччини та інших розвинутих країн ЄС такий зовнішній фактор впливу на рентабельність ПІІ, як вартість сировини та матеріалів, приблизно однаковий і не має вирішального значення як детермінанта інвестиційного клімату, визначальною є різниця по трьох аспектах, що характеризують внутрішньоекономічну та соціальну ситуацію:

— витрати на робочу силу (за принципом співвідношення ціни і якості) та інші важливі параметри ринку праці;

— якість людського капіталу й інших факторів, які сприяють прискоренню інноваційного процесу і на цій основі підвищенню конкурентноздатності продукції, що виробляється в країні;

— податкова система.

На даний момент саме за цими позиціями Німеччина виглядає не найкращим чином з точки зору інтересів

бізнесу, що стримує приватні інвестиції в німецьку економіку, особливо капіталовкладення інноваційного характеру, та негативно впливає на динаміку ВВП і зайнятості [2].

Згідно даних Standards and Poorg's Німеччина довгий час непохитно має рейтинг інвестиційного класу і показує високу здатність країни своєчасно і повністю виконувати свої боргові зобов'язання як у довготерміновому, так і в короткотерміновому аспекті. За індексом фінансової гнучкості Німеччина займає 26 місце серед 28 країн Європи, випереджаючи лише Австрію та Бельгію. Згідно оцінки Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації, ФРН займає 21 місце серед 175 країн за ступенем простоти ведення бізнесу.

За індексом інвестиційної привабливості за 2004—2007 роки рейтинг Німеччини упав з 5-го до 10-го місця — це найнижчий показник з 1999 року. При цьому у сфері важкої промисловості Німеччина займає 10-е місце, легкої промисловості — 15-е (порівняно з 4 місцем 2004 року), фінансових послуг — 11-е, а в хімічній промисловості — 3-е місце. За показником інтенсивності використання країни як місця розташування філіалів найбільших ТНК світу Німеччина посідає 4-е місце як для ТНК із розвинутих країн, так і для ТНК із країн, що розвиваються.

На сьогодні Німеччина, володіючи в цілому доволі сприятливим інвестиційним кліматом для прямих іноземних інвестицій, входить до десятки найбільш привабли-

Таблиця 1. Накопичені ПІІ в Німеччині, млн доларів

Показник	1990 р.	2000 р.	2006 р.	2007 р.
Сума накопичених ПІІ	111 231	271 611	502 376	629 711
ПІІ у % від ВВП	6,5	14,3	17,4	19,0

Джерело: складено за даними [10].

вих країн для зарубіжних інвесторів у кожному з наступних секторів: промисловість, фінансові та нефінансові послуги, телекомунікації, оптова та роздрібна торгівля. Щоправда вона знаходиться переважно в кінці даної десятки, тоді як позиції лідера займають Китай та Індія.

Якщо узагальнити, власне, плюси та мінуси країни для інвестування, то отримуємо наступне:

Плюси

- великий ринок;
- висококваліфіковані робітники;
- розвинута промисловість та інфраструктура;
- центральне положення в Європі;

Мінуси

- забюрократизованість економіки;
- дорога робоча сила;
- зарегульованість ринку праці;
- насторожене ставлення до іноземних інвесторів.

Слід зазначити, що в короткостроковому плані Німеччина є однією з найпривабливіших розвинених країн для залучення інвестицій. Проте довгострокова інвестиційна привабливість ФРН має неоднозначні перспективи, оскільки її розвиток потребує створення гнучкого трудового законодавства та усунення бюрократії, яка ускладнює роботу іноземних компаній. Варто зазначити, що надмірна бюрократизація заважає не тільки іноземним інвесторам. Згідно з підрахунками провідного німецького дослідного інституту IFO, щорічно бюрократичний тиск коштує німецьким компаніям 24 млрд євро. Причому більше 80% цієї суми припадає на збитки дрібного та середнього бізнесу. За даними IFO, щорічний збиток дрібних та середніх компаній, зумовлений затягнутими бюрократичними процедурами, складає 4 тис. євро у розрахунку на одного працівника. В той час як крупні компанії втрачають всього 100 євро на рік на одного працівника. Однією з найбільших проблем є занадто затягнуті строки обробки документів. Наприклад, отримання доз-

волу на будівництво легко може затягнутись на кілька років. Яскравим прикладом цього є випадок із франкфуртським аеропортом, який уже впродовж кількох років намагається отримати дозвіл на будівництво додаткової злітно-посадкової смуги [7].

З тим, щоб допомогти іноземним інвесторам подолати бюрократичні

перепони, в Німеччині розроблена ціла програма організаційної підтримки іноземних інвесторів за допомогою регіональних торгово-промислових палат. Саме ось такі палати здійснюють первинне безкоштовне консультування іноземних інвесторів, вони ж роблять висновок: чи буде дана інвестиція корисною для гармонійного розвитку регіону. Однією з найбільш активних у сфері роботи з іноземними інвесторами є Торгово-промислова палата регіону Рейн-Некар (м. Мангейм).

До факторів, що запобігають нарощенню потоків ПІІ до ФРН, можна віднести, перш за все, й менш сприятливий, ніж в інших європейських країнах, податковий режим для суб'єктів таких капіталовкладень, а також високі витрати на оплату праці (причому не стільки власне зарплату, скільки додаткові соціальні витрати на персонал). Переважно через великий обсяг соціальних витрат як бізнесу, так і держави склалося недофінансування ряду сфер господарського життя [3].

Аналізуючи дані Євростату, можна помітити, що за період з 1990 року по 2007 різке підняття інвестиційної активності зарубіжних інвесторів у Німеччині припадає на 2000 рік, коли компанія "Mannesmann" була куплена компанією "Vodafone Air Touch" за 202,8 млрд доларів. Цього року ФРН вперше стала найбільшою країною вкладення ПІІ в Європі. Феномен 2000 року пояснюється безпрецедентною активністю технологічних, медіа- та телекомунікаційних компаній на фондовому ринку, чий оборудки оплачувались здебільшого акціями.

У наступні роки приплив ПІІ мав хвилеподібний характер: 2001 року він знову знизився до 29 518 млн євро, після чого подвоївся і 2003 року знову упав до 28 679 млн євро. Якщо порівнювати у 2003 році становище ФРН і як донора, і як реципієнта інвестицій, то варто зазначити, що обсяги надходжень ПІІ майже вдвічі менші за обсяги німецьких вкладень за кордоном. Причому серед країн-отримувачів німецьких інвестицій першу позицію поділили між собою США та європейські країни, а от головним вкладником ПІІ в німецьку економіку були єв록раїни, в той час як США зайняли всього 4 місце. Варто зазначити і місце Китаю: в якості отримувача ПІІ — 7 млрд євро, а сам він вклав у ФРН ПІІ на суму 0,15 млрд євро. У 2004 році спостерігався вплив іноземних інвестицій з Німеччини. За період 2005—2007 роки було зафіксовано поступове зростання інвестиційного інтересу іноземних підприємств.

Не дивлячись на значні коливання річних притоків ПІІ в ФРН, обсяг накопичених в країні ПІІ в період після об'єднання Німеччини виріс приблизно у 5 разів і стабільно демонструє тенденцію до зростання (рис. 1).

Якщо проаналізувати зростання ввозу капіталу у формі ПІІ до Німеччини за період 2007—2010 роки, то можна прослідкувати наступну тенденцію. У 2007 році зростання ввозу ПІІ в порівнянні з попереднім періодом

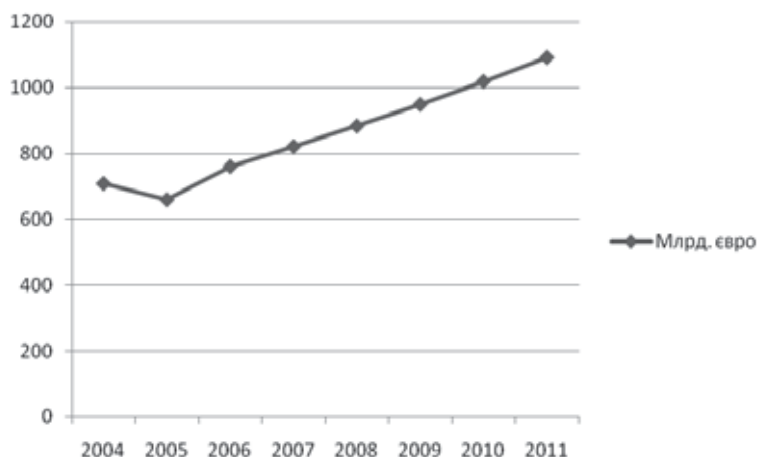

Рис. 1. Динаміка притоку прямих іноземних інвестицій в Німеччину за період 2004—2011 років, млрд євро

Джерело: складено за даними [10].

становило загалом з усіх країн світу 58 603 млн євро. В географічному розрізі по основних регіонах лідером була Європа з показником — 48 919 млн євро, за нею йшла Америка (6 600), Азія (2 107), далі — Океанія (770) і Африка (208).

У 2008 році ситуація різко змінилась. Головною причиною цього стала фінансова криза, в результаті чого зростання залучення ПІІ в Німеччину склало всього 2 879 млн євро. Майку лідера знову отримала Європа, щоправда зі значно нижчим показником — 7 594 млн євро. Наступні позиції розподілились таким чином: Азія — 723, Океанія — 310 і Африка — 151 млн євро. Що ж стосується США, то вони "вийшли у мінус" і їхній показник склав -5,899 млн євро.

У наступні роки вже стійко простежується тенденція до зростання. Так уже 2009 року ріст залучення ПІІ до ФРН становив загалом 27 085 млн євро. Європа знову стала першою — 22 695 млн євро, друга була Азія — 5 754, а третьою — Океанія із показником 34 млн євро. Що ж до Африки, то вона приєдналася до США зі знаком "мінус": -26 та -1 372 млн євро відповідно.

У 2010 році зростання ввозу капіталу у формі ПІІ до ФРН знову збільшилось, щоправда не настільки кардинально, як це було у 2009 році порівняно з 2008. так загальний приріст склав 34 833 млн євро. Позиції ж між регіонами розподілились наступним чином: Європа (+22 192), Америка (+10 123), Азія (+2 091), Океанія (+475) та Африка в аутсайдерах (-48) [8].

Важлива роль Німеччини як експортера ПІІ за кордон, оскільки з 2002 року країна є незмінним лідером з експорту товарів у формі матеріального продукту. Основним мотивом вкладення ПІІ для німецьких інвесторів є можливість розширення збуту в умовах швидко зростаючого попиту на продукцію галузей слабо розвинених країн, що приймають капітал. Крім того, їх приваблює нижча вартість кваліфікованої робочої сили, електроенергії та інших ресурсів, а також вигідне географічне положення.

Провідна роль у міжнародному русі капіталу належить найбільшим ТНК. Сьогодні кількісний склад ТНК, за даними звіту ЮНКТАД про світові інвестиції, нараховує близько 79 000 материнських компаній з 790 000 філіалами по всьому світу. Вони виробляють близько 11% світового ВВП, дають роботу 82 тис людей, їх продажі склали 31 трлн дол. США, де 1/5 складає експорт товарів та послуг [4].

Особливий інтерес привертають основні суб'єкти на світовому ринку ПІІ, серед яких значне місце належить ФРН та її ТНК. Індекс транснаціоналізації німецьких нефінансових ТНК в останні роки поступово наближається до середнього рівня для корпорацій, що виділяють у щорічних рейтингах ЮНКТАД. Так, Німеччина займає лідеруючу позицію у списку 15 ТНК із найбільшою кількістю філіалів.

За даними ЮНКТАД, у 2009 році 50 найбільших ТНК фінансової сфери походили із економічно розвинених країн. Причому 33 з них (2/3 із 50 найбільших ТНК) мають свою "штаб-квартиру" у Європі. Якщо називати провідну десятку, то до неї належать наступні компанії: BNP Paribas (Франція), Royal Bank Of Scotland Group PLC (Великобританія), HSBC Holdings PLC (Великобританія), Bank of America Corporation (США), Deutsche Bank AG (ФРН), Credit Agricole SA (Франція), Barclays PLC (Великобританія), Mitsubishi UFJ Financial Group (Японія),

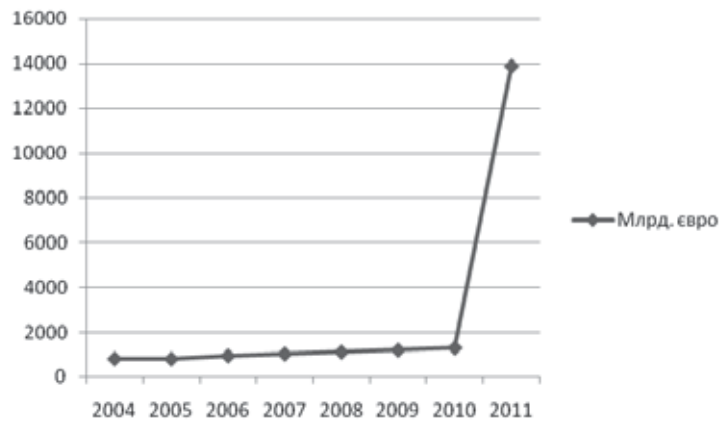

Рис. 2. Динаміка відтоку прямих іноземних інвестицій за кордон за період 2004–2011 років, млрд євро

Джерело: складено за даними [10].

JPMorgan Chase & Company (США) та Citigroup Inc (США). У цій десятці лідирують Великобританія та США за кількістю ТНК.

Німецька компанія Deutsche Bank посідає 5 місце у цій десятці, а за кількістю дочірніх філіалів, в тому числі й за кордоном, німецька компанія посідає перше місце. Серед інших галузей, не включаючи фінансову, першу десятку утворюються наступні компанії: General Electric (США), Royal Dutch/Shell Group (Великобританія), Vodafone Group PLC (Великобританія), BP PLC (Великобританія), Toyota Motor Corporation (Японія), ExxonMobil Corporation (США), Total SA (Франція), E.On (ФРН), Electricite De France (Франція), ArcelorMittal (Люксембург). Знову ж таки серед лідерів перше місце займає Великобританія. Німеччина тут на 7 місці, проте все ж таки входить у десятку провідних ТНК світу [4].

Відплив німецьких ПІІ за кордон, як і приплив їх у Німеччину, також значною мірою коливається за роками (рис. 2).

Якщо говорити про географічний розподіл німецьких інвестицій, то ФРН зараз займає лідеруючу позицію за інвестуванням в країни Центрально-Східної Європи. У галузевому ж зрізі німецькі ПІІ в Європі зосереджені переважно у кредитно-фінансовому секторі та вкладеннях у інвестиційні компанії, на третьому місці — торгівля та обслуговування автомобілів. За прогнозами, до 2012 року Німеччина буде на 3 місці у рейтингу найбільших інвесторів світу, після США та Китаю (рис. 3).

Галузева та географічна структура ПІІ в ФРН зазнали деяких змін некардинального характеру, які були зумовлені, перш за все, не ендегенними, а екзогенними факторами, що залежать від коливань (нерідко короткострокових та кон'юнктурних) в інвестиційному кліматі у тих чи інших зарубіжних країн.

Галузева структура ПІІ в ФРН протягом багатьох років залишається практично незмінною: пріоритетними галузями продовжують лишатись промисловість (хімічна та автомобілебудування), а також кредитно-фінансовий сектор. Еволюція даної структури має "точковий" характер, питома вага тих чи інших секторів є незначною — в межах, як правило, часток відсоткових пунктів, — змінюються в окремі роки. В цілому галузевий зріз ПІІ в Німеччину виглядає наступним чином: на 1 місці — обробна промисловість, де безсумнівним лідером є хімічна, потім виготовлення автомобілів і запчастин до них, а на 3 місці

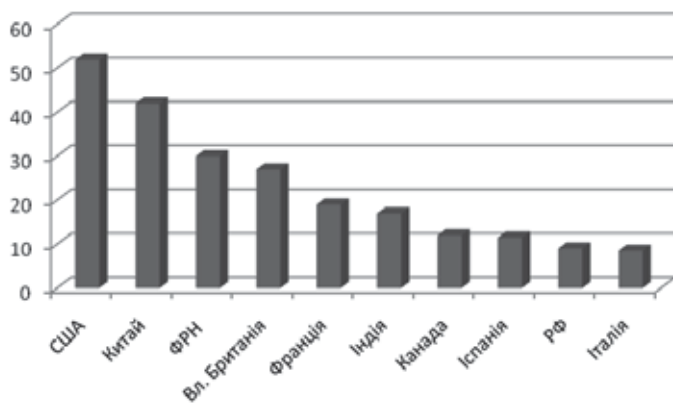

Рис. 3. Найбільш прогнозовані країни-інвестори до 2012 року

Джерело: [10].

— машинобудування. Наступними за привабливістю є вкладення у сектор інвестиційних компаній, роздрібну торгівлю та обслуговування автомобілів, а також транспорт і телекомунікації. Становище, що склалося, є достатньо стабільним і підтримується впродовж останнього десятиліття, варіюючись тільки незначним чином і для окремих країн. У цілому, хімічна промисловість та обслуговування автомобілів ділять між собою 2—3 місця за обсягом накопичених інвестицій, що є логічним відображенням конкурентних позицій німецьких галузей у світовій економіці.

Якщо знову ж таки проаналізувати дані за 2007—2010 роки, то можна зробити наступні висновки. У 2007 році лідером із залучення ПІІ в ФРН була обробна промисловість, зокрема (у порядку спадання) машинобудування, коксування разом переробкою нафти та виготовленням переробкою ядерного палива, а також виготовлення приладів для отримання і розподілу енергії. Вже 2008 року лідером із залучення інвестицій стала галузь транспорту та медіасполучення, обробна ж промисловість відстала від неї на половину показника. В останній же лідерами із ввозу ПІІ стали відповідно машинобудування, деревна і паперова промисловість та виготовлення приладів для отримання і розподілу енергії. Хімічна ж промисловість та галузь коксування і виготовлення ядерного палива скоротились порівняно із попереднім періодом. 2009 року лідером із залучення капіталу знову стала обробна промисловість (беззаперечний лідер зі значним відривом — виготовлення автомобілів та запчастин до них, далі — машинобудування, теле- і радіотехніка та коксування й виготовлення ядерного палива). Що ж стосується 2010 року, то тут обробна промисловість знову набрала обертів у сфері залучення капіталу у формі ПІІ і ще більше відірвалась від "переслідувачів". Причому в цьому році на позиції лідера вийшла хімічна промисловість, далі йшли виготовлення автомобілів і запчастин до них та коксування і виготовлення ядерного палива [9].

Основними країнами-донорами Німеччини в сфері ПІІ є Нідерланди, США, Франція, Великобританія. Серед прямих іноземних інвесторів в ФРН переважають французькі, американські та британські ТНК. Із 30 найбільших компаній у ФРН майже 1/3 контролюється іноземним капіталом, а майже 2/3 приросту іноземного майна підприємств у Німеччині припадає на інвесторів із Нідерландів.

За даними Німецької статистичної служби, в 2005 роках і в 2006 роках найбільшим інвестором стали саме Нідерланди (21,6% і 25,4% від загальних іноземних інвестицій відповідно). Галузева структура вкладень інвесторів із Нідерландів виглядає наступним чином: якщо 2004 року на першому місці були вкладення в інвестиційні компанії (34% від усіх інвестицій, в 2005 — 30,6%), то в 2005 році на перше місце вийшла обробна промисловість, в тому числі інвестиції в хімічну промисловість — 10,2%.

Поряд з тим, можна відмітити ріст вкладень ПІІ із США з 45 млрд євро до 48 млрд євро (у 2004 році однак вони становили 50 млрд євро), які більшу частину своїх ПІІ в Німеччину вкладають в обробну промисловість. Інвестиції США в хімічну промисловість та торгівлю Німеччини знизились, але незначним чином. У цілому, активність прямих інвесторів із США характеризується певною стійкістю, найбільший потік їхніх вкладень був зафіксований у 1999 році (6970 млн євро).

У 2005 році Великобританія повернулася у трійку лідерів, трохи опередивши Францію, проте вже 2006 року вона збільшила розрив на 8,8%. 2006 року Великобританія лише 25,5% (тоді як в 2005 — 27,5; 2004 — 32%) своїх вкладень у ФРН розмістила в транспорт і телекомунікації, що дозволило обробній промисловості зайняти 1 місце (29,4%), де основна частка припала на хімічну промисловість (40,6% всіх інвестицій у обробну промисловість).

Значною мірою змінилась спрямованість французьких інвестицій: в 2004 році переважали вкладення в акції інвестиційних компаній (40%), які в 2005 році доволі різко скоротились до 22%, а в 2006 році — до 17,8%; на перше місце вийшла обробна промисловість (40% у 2006 році).

Для Бельгії та Швейцарії також є характерними великі вкладення в акції інвестиційних компаній, які займають 32,8% і 21% відповідно від усіх інвестицій в Німеччину. При цьому Швейцарія продовжує підтримувати інвестиційний пріоритет обробної промисловості (перш за все, хімічної та харчової, а також машинобудування), тоді як значення цієї галузі для Бельгії дещо знизилось за 2005—2006 роки [9].

Для японських інвесторів найбільший інтерес становлять торгівля споживчими товарами, ремонт та обслуговування автомобілів.

Варто зазначити і вкладення іноземних інвесторів до агропромислового комплексу ФРН, оскільки станом на 01.01.2008 накопичений обсяг ПІІ в дану сферу склав 225,2 млн дол. США.

Що стосується участі ФРН у міжнародних злиттях і поглинаннях (ЗіП), то варто відмітити пасивність німецьких компаній у порівнянні з багатьма зарубіжними учасниками цих процесів. Бум ЗіП 2005—2006 років показав, що ФРН, як і раніше, належить до трійки лідерів після Великобританії та США за сумою такого роду операцій. За період з 2004 по березень 2006 року 6 німецьких компаній стали учасниками 20 найбільших за цей період ЗіП, проте жодна із німецьких компаній не виступила в таких оборудках як основний суб'єкт інвестування чи поглинаюча сторона, а всі вони виявились об'єктами інвестування. Проте в останні роки ситуація дещо змінилась і в 2007 році Німеччина ввійшла у рейтинг 50 найбільших ЗіП як активний інвестор. Що стосується росту активності дер-

жавних фондів добробуту на світовому ринку ЗіП, то в 2007 році в Німеччині було запропоновано внести зміни в німецький закон про зовнішню торгівлю і платежі: з метою захисту суспільного порядку та безпеки в Німеччині, ПІІ із країн поза ЄС з часткою власного капіталу 25% чи більше повинні будуть схвалюватись німецьким урядом.

Загалом темп зростання кількості транскордонних угод ЗіП за 2009—2010 роки склав — 15,2% , в той час як темп зростання приплив ПІІ склав у цьому періоді — 3,5%. У 2010 році місце ФРН у даному секторі можна оцінити за тим, що серед найбільших угод ЗіП в 2010 році Німеччина брала участь у таких: у 1 кварталі 2010 року німецька компанія "Springer Science+Business Media Deutschland GmbH" (книги, публікації та друк) була куплена з боку Group of Investors (Guernsey) за 3 363 млн доларів США. У 3 кварталі 2010 року німецька компанія Merck KGaA придбала за 6 127 млн доларів США компанію Millipore Corp (США, лабораторні прилади), а також німецька SAP AG придбала американську Sybase Inc (упаковка) за 5 959 млн дол. США. В той же час німецька компанія Ratiopharm International GmbH (фармацевтичні препарати) була куплена Ізраїлем (Teva Pharm Inds Ltd) за 4 931 млн дол США, а в 4 кварталі 2010 року німецька компанія Porsche Automobil Holding SE — за 4 540 млн дол США придбала австрійську Porsche Holding GmbH (автомобілебудування).

Характеризуючи внутрішньоземельний розподіл ПІІ у ФРН, варто зазначити, що серед федеральних земель беззаперечним лідером із залучення ПІІ є земля Нордрайн-Вестфален, яка, крім того, є другим у Європі напрямом припливу ПІІ за період 2006—2010 років після Шотландії. Наступними в рейтингу розташувались Баварія, Хессен, Баден-Вюртемберг, Гамбург, Берлін та Нижня Саксонія (рис. 4).

Щодо стану українсько-німецьких інвестиційних відносин, то можна упевнено стверджувати, що більш активною є, звісно, Німеччина, тоді як Україна не здійснює жодних значних капіталовкладень в економіку ФРН. Зараз Німеччина друга після Кіпру за обсягами вкладень до економіки України. У першу чергу, німецький капітал надходить у сферу виробництва, зокрема у харчову, хімічну, переробну галузі та в торгівлю, фінансово-кредитну сферу і нерухомість. Участь же українських підприємств в інвестиційній діяльності на території ФРН в цілому лишається незначною [11].

ВИСНОВОК

Німеччина є класичним прикладом того, як ефективно впровадження досягнень науково-технічного прогресу, висока якість "людського капіталу" у поєднанні з розумною внутрішньою політикою здатні забезпечити досягнення економічного успіху навіть для країни, чия виробнича система в тому числі знаходиться в руїнах. Найбільші обсяги інвестицій надходять до Німеччини із європейських країн. Серед них перше місце в якості інвестора посідають Нідерланди. Сама ж країна виступає великим експортером капіталу і лідирує по цьому показнику з 2002 року.

Пріоритетними німецькими галузями для іноземних вкладень є промисловість, зокрема хімічна та автомобілебудування, а також кредитно-фінансовий

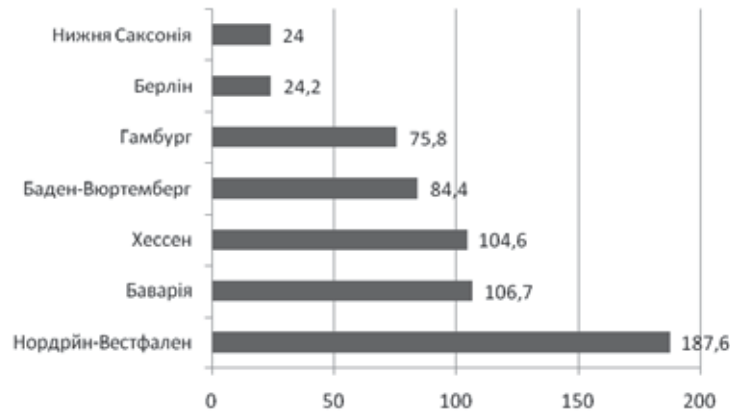

Рис. 4. Географічний розподіл ПІІ між німецькими федеральними землями у 2006—2010 роках

Джерело: [12].

сектор. Звісно, позитивним чином на інвестиційний клімат країни впливає постійна увага державних органів влади до цього питання. У короткостроковому плані країна є інвестиційно досить привабливою, а от у довгостроковому — потрібне створення гнучкого трудового законодавства та усунення бюрократії, яка ускладнює роботу іноземних компаній. Аналіз динаміки надходження ПІІ в Німеччину чітко показує, що німецька економіка тісно інтегрована у загальноєвропейську та світову систему. Адже можна прослідкувати, як вплинула криза на динаміку притоку й відтоку ПІІ в економіку ФРН.

Література:

1. Былкова Е.А. Некоторые аспекты государственного управления прямыми иностранными инвестициями в Германии // Современное управление. — 2007. — №6.
2. Былкова Е.А. Основные аспекты прямых иностранных инвестиций Германии как ключевой формы международного движения капитала // Вопросы экономических наук. — 2007. — №3.
3. Былкова Е.А. Прямые иностранные инвестиции в Германии // Экономика XXI века. — 2007. — №8.
4. Онгоро Т.Н. Роль ТНК в развитии глобализации экономики и прямого иностранного инвестирования // Проблемы современной экономики. — 2005. — №3 (19).
5. Основы международных финансов: учебник / О.И. Рогач, Т.С. Шемет, С.А. Циганов та ін., за ред. О.И. Рогача. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. — 496 с.
6. Редакционный обзор. Мировые инвестиции: тенденции и перспективы // Международный деловой журнал KAZAKHSTAN. — 2010. — №5/6.
7. Сумленный С. Германия на распутье // Эксперт. 10.03.2008. — №10 (599).
8. Deutsche Bundesbank. Direktinvestitionen lt.Zahlungsbilanzstatistik. — April 2011.
9. Deutsche Bundesbank. Kapitalverflechtung der deutschen Wirtschaft mit dem Ausland. — 29. April 2005.
10. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD): World Investment Reports
11. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukr-export.gov.ua
12. Willkommen in Hemer [Electronic resource]. — Mode of access: www.hemer.de.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2011 р.